

SABAHATTİN ALİ

Sırça Köşk

DESTEK YAYINLARI: 1063

EDEBİYAT: 325

SABAHATTİN ALİ / SIRÇA KÖŞK

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumahıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergöl
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Ocak 2019

2. Baskı: Nisan 2019

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-539-7

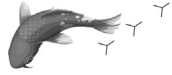
© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 40200
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

SABAHATTİN ALİ

Sırça Köşk

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında / 7

ÖYKÜLER

Portakal / 9

Beyaz Bir Gemi / 24

Katil Osman / 35

Böbrek / 45

Cigara / 69

Millet Yutmuyor / 74

Bahtiyar Köpek / 78

Çilli / 84

Dekolman / 93

Hakkımızı Yedirmeyiz! / 102

Cankurtaran / 109

Çirkince / 124

Kurtla Kuzu / 143

MASALLAR

Bir Aşk Masalı / 161

Devlerin Ölümü / 167

Koyun Masalı / 171

Sırça Köşk / 177

Yazar Hakkında

Sabahattin Ali, 25 Şubat 1907'de bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Gümölcine'nin Eğridere köyünde doğdu. Öğrenimini Balıkesir ve İstanbul Muallim Mektebi'nde yaptı. Yozgat'ta öğretmenliğe başladı. Maarif Vekâleti'nin açtığı sınavı kazanarak Almanya'ya eğitime gitti. Potsdam ve Berlin'de öğrenim gördü. Yurda dönüşünde Aydın'daki bir ortaokulda Almanca öğretmenliğine atandı. Bu görevdeyken okulda "yıkıcı propaganda" yapmak suçlamasıyla 3 ay tutuklu kaldı. Konya'ya atandı. 1932'de okuduğu bir şiirde Mustafa Kemal Atatürk'ü eleştirdiği suçlamasıyla yine gözaltına alındı. Sinop ve Konya cezaevlerinde bir yıl yattı. Cumhuriyet'in 10. yılı nedeniyle çıkan aftan yararlanarak salıverildi. Maarif Vekâleti Talim Terbiye Dairesi'nde, Neşriyat Müdürlüğü'nde çalıştı. Ankara'da Almanca öğretmenliği, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda çevirmenlik, öğretmenlik, dramaturgluk yaptı. 1945'te bakanlık emrine alındı. 1946'da işsiz kaldığı dönemde Aziz Nesin'le birlikte *Markopaşa* dergisini çıkarmaya başladı. Yayın yoluyla hakaret suçlamasıyla 3 ay hapse mahkûm edildi. Serbest kalınca bir kamyon alarak taşımacılığa başladı. Sürekli izlenmekten, yargılanmaktan tedirgin olduğu için yurtdışına kaçmaya karar verdi. Kırklareli üzerinden Bulgaristan'a geçmek istedi. 2 Nisan 1948'de yurtdışına çıkmak için anlaştığı, kendisine

kılavuzluk yapan Ali Ertekin tarafından, Bulgaristan sınırı yakınlarında Sazara köyü civarındaki ormanda öldürüldüğü iddia edildi. Mezarının nerede olduğu bilinmiyor.

Sabahattin Ali'nin eserlerinin tümü çağdaş dillerin hemen hemen hepsine çevrilmiş, dünyanın en seçkin yayınevleri tarafından yayımlanmıştır.

Roman:

Kuyucaklı Yusuf (1937)

İçimizdeki Şeytan (1940)

Kürk Mantolu Madonna (1943)

Öykü:

Değirmen (1935)

Kağrı (1936)

Ses (1937)

Yeni Dünya (1943)

Sırça Köşk (1947)

Şiir (Bütün Şiirleri):

Dağlar ve Rüzgâr (1934)

Tiyatro:

Esirler (1936)

ÖYKÜLER

Portakal

Vapur Doğu Akdeniz limanlarından birine yaklaştığı zaman ortalık kararmaya başlamıştı. Güneşin biraz evvel battığı, denizle bulutların birbirine karıştığı yerde katmer katmer turuncu yığınlar, bunun karşısında, Torosların üzerinde ise, karlı tepeleri saran al al tüller vardı. Vapur kısa, kaim bir şeydi. Kıçığı pek suya batmış, burnu pek havaya kalkmış gibi yürüyordu. Elli beş yaşındaki makine, kendisiyle aynı yaşta olan tekneyi, sıtmaya tutulmuş gibi zangır zangır titretiyordu.

Yarım asırdan beri firçalanıp silinmekten yarı yarıya incelmış ve aralarındaki zifti dökülmüş olan güverte tahtaları, sıcakta yan yatıp hızlı hızlı soluk alan sıska bir köpeğin kurguları gibi, kımıldayıp duruyordu.

Bir saatten beri dümen vardiyası tutan vinççi İsmail, bacakları bir arşın kadar birbirinden ayrı, çıplak ayakları deve tabanı gibi sımsıkı güverteye, elleri dümene, gözleri limana yapışmış, hiç kımıldamadan duruyordu. Görenler

onun sanki nefesi kesilmiş bir halde çok mühim bir hadiseyi, mesela karşıda taş evlerinin camları parlayan şehrin bir infilakla uçuvermesini, yahut denizden büyük bir canavar çıkıp gemiyi birden yutuvermesini beklediğini sanırlardı.

Halbuki hiç de böyle büyük şeyler düşündüğü yoktu. O İstanbul'da, Beşiktaş'ın arka mahallelerinden birinde bıraktığı minimini bir şeyi, on beş gün evvel, bu son sefere çıkacakları gün doğan oğlunu düşünüyordu. Ona, geçen sene Şile taraflarından İstanbul'a motorla mangal kömürü getirirken boğulan babası Musa Kaptan'ın adını koymuştu. Şimdi kendi kendine, ağzını kımıldatmadan mırıldanıyordu:

“Musa Denizer! Musa Denizer!”

Çocuğunun hem adını, hem soyadını birlikte söyledikçe oğlan gözündə büyüyordu. Limanın önünde yamyassı yatan ve üzerinde harap bir kale bulunan adacığa yaklaşmışlardı, burada dümeni sancak tarafına kırarken:

“Okutacağım keratanın oğlunu!” diye söylendi.

Kendisi okumamıştı ama, tütünden aldığı karısı “tahsilli” idi. Hem birkaç sene mektebe gitmiş, hem de öteki işçi kızlarla beraber okuyup yazmaya merak sardırmıştı. İsmail her seferden dönüşte bir *Köroğlu* alır, eve gidip yıkandıktan sonra onu karısına uzatır, kendisi mindere kurularak, dinlerdi. Karısı Hayriye hiç kekelemeden, hafızlar gibi başını sallayarak, önce resim altlarını, sonra destanları, sonra makaleleri, haberleri, tefrika romanları, acayip, hatta biraz yanık bir makamla okur, bu sırada İsmail de, dudaklarının kenarında müphem bir çizgi, anlasın anlamasın, arada bir

kahkaha atarak dinler, harp vaziyetine ait yerleri tekrarlatır, vapurda güverte yolcularından, yahut izinden dönen neferlerden dinlediği mütalaaları, birbirine karıştırıp anlatır, “Gidişat iyi değil gibi Hayriye!” der, susardı. Bu sükût, “Artık yemek yiyelim” manasına idi ve karısı hemen yerinden fırlar, sofrayı hazırlamaya başlardı.

İsmail hiç kımıldamayan gözlerini artık iyice yaklaştıkları limana dikmiş dururken, arkasından ayak sesleri duydu. Kalın, cızırtılı bir ses:

“Ben göremedim yahu!” diyordu. Bu, gemi süvarisi idi.

İkinci kaptanın ince, titrek sesi:

“Dürbünle iyi bakın! Bana var gibi geliyor!” dedi.

İkisi de kumanda köprüsünün ön tarafına geldiler, dürbünlerini gözlerine yerleştirerek limanı ve orada sıra sıra dizili duran kara mavnaları uzun uzadıya araştırdılar. Kısa boylu, kırmızı yüzlü, kır saçlı, küt burunlu biri olan süvari, tam kitapların tarif ettiği bir deniz kurdu idi. Sesi, ayazda kalmış gibi yırtık yırtık çıkıyor, gözlerinin uçlarından yanaklarına doğru yaşlar süzülüyordu. Gözlerinin altı da, içi su dolu kesecikler gibi şişmiş ve yanaklarına doğru sarkmıştı. İkinci kaptan ise inadına uzun, sarı, sıska bir şeydi. Kaske-tini kulaklarına kadar geçirmiş, şubat ayında buralarda hava pek soğuk olmadığı halde, kaputunun yakasını kaldırmıştı.

Süvari:

“Göremiyorum be!” diye söylendi.

“Biraz daha yaklaşalım, görürsünüz!”

“Biz yaklaştıkça da hava kararıyor...”

Sonra, somurtkan yüzünü hiç deęiřtirmeden kesik kesik güldü, eliyle ikinci kaptanın böęrünü dürttü:

“Patlama yahu!... Limana varınca anlarız! Eęer bir şey varsa, acenteden evvel gelirler!...”

Konuřarak İsmail’in önünden uzaklaştılar. Delikanlı arkalarından bir göz attı. “İnşallah aradığınız çıkmaz!” diye söylendi. Bugün bu üçüncü vardiyası idi. Halbuki onun asıl işi vinççilik olduğu için, gemi bir limandan ayrılınca, öteki limana varıncaya kadar başaltı kamarasında yatıp uyumalıydı. Ama bu sefer tayfalardan üçünü birden sıtma tutmuş, kaptan da İskenderun’da başka tayfa almaya lüzum görmemişti. İsmail bunun suçunu süvaride buluyor, “Birazdan demir atınca geç vincin başına, artık gece yansına kadar mı, sabaha kadar mı ‘Vira!... Mayna!... Vira!... Mayna!...’ Çek Allah’ın emrini!...” diye homurdanıyordu.

Ortalık adamakıllı kararmış, gemi de limana iyice yanaşmıştı. Rıhtımda tek tük ışıklar yanıyor. İkinci kaptan tekrar kumanda köprüsünün ön tarafına gelerek demirin başında duran tayfalara emirler verdi. Demirin zinciri, istim seslerine karışan büyük bir gürültü ile, sıçraya sıçraya geminin burnuna doğru gidip, delikten geçerek sulara gömülüyordu.

Vapur makinelerini istop edip olduğu yerde, suların akışına kapılarak ağır ağır dönerken, bir sürü kayık, sanki bir anda peyda oluvermişler gibi, geminin etrafını sardı. Fakat aşağıya uzatılan iskeleye yanaşmıyorlar, biraz açıkta duruyorlardı. Yalnız içinde bir polisle bir sivilin ayakta

durduğu Sahil Sıhhiye İdaresi'nin kayığı ile, acenteyi getiren kayık, küçücük bayraklarıyla kendilerine bir yol açmışlar, vapura yanaşmışlardı. Hemen bunların arkasından başka bir sandal daha geldi, pek şişman ve kırmızı yüzlü biri acele, fakat alışkın hareketlerle iskelenin iplerine yapıştı, yuvarlanır gibi yukarı çıkmaya başladı. Kasketini gür kaşlarının üstüne eğerek aşağıyı seyreden süvari koluyla ikinciyi dürterek:

“Geldi!” dedi. “Sen burada kal!... Buraya bırakılacak yirmi beş parça eşya var... Ben salona gidiyorum.”

Birinci mevki kamaraların kırmızı kadifeli küçücük salonu bir sürü insanla dolmuştu. Acente önündeki dar masaya eğilmiş, yolculara bilet kesiyor, vapurun kâtibiyile konsimentoları, ordinoları, birtakım başka listeleri elden geçiriyor, kamarota kahve söylüyordu. Vapura herhangi bir iş için gelenler, aradıklarıyla baş başa vermiş, konuşuyorlar; yüzleri yolculuktan kirlenmiş kamara müşterisi şık hanımlarla arsız çocukları etrafa meraklı gözlerle bakıyorlardı.

Salonun daracık kapısında yan dönüp şunu bunu itele-yerek güç halle içeri girebilen şişman, kırmızı yüzlü adam, süvariye bir köşede yalnız başına oturmuş, pencereden dışarıyı süzer görünce biraz duraladı, demin onu kumanda köprüsünde görmüş, el sallamış, ama öteki görmemezlikten gelmişti. Kendisi daracık yerlerden, yatak denklere, sandıklar, girip çıkarken bir aralıkta sıkışıp kalan yolcular arasından yol bulup gelinceye kadar, kaptanın salona inip köşeye yerleştiğini görünce:

“Tuzağı kurmuş bekliyor, domuz herif!” diye homurdandı; sonra iri dudağını yalayıp ıslattı, yüzüne tatlı bir ifade vererek o tarafa yürüdü:

“Nasılsın süvari bey?”

Süvari hiç beklemediği eski bir dostu ile karşılaşmış gibi:

“Ooo! Merhaba Osman Yiğit... Ne var ne yok? Geç otur bakalım!” dedi.

Osman Yiğit kalbi hızla çarparak yaklaştı, kor üstüne oturuyormuş gibi, döner iskemleye şöyle bir ilişti, yutkundu, derin bir nefes aldıktan sonra:

“Ocağına düştük kaptan” diye boşandı. “Üç bin sandık portakalım var! Bir haftadır yolunu gözleriz!”

Kaptan altı şiş gözlerini yan kapayarak salondakileri süzdü, dudaklarının arasından, “İskenderun’da fazla mal çıktı, iki gün bekledik... Ama gemi de yükünü aldı...” dedi.

Karşısındaki, cümlenin son kısmını duymazlıktan geldi:

“Neyse selametle geldiniz ya!”

“Öyle, inşallah selametle de gideriz!”

“İnşallah, inşallah... Şu bizim üç bin sandığa da...”

Kaptan bu sözleri hiç duymamış gibi:

“Hep de havaleli mallar yükledik... Bakalım İstanbul’u nasıl bulacağız?... Denizlerin kötü zamanı...” diye devam etti, sonra, daha ziyade kendi kendine mırıldanmış gibi:

“Gemi de gemi değil ki... Hacı Davut vapuru... Dört seneden beri havuzlanmadı... Allah çoluğumuza çocuğumuza acıyor herhalde...”

Osman Yiğit, yüzü büsbütün kızararak:

“Şu bizim portakallar...” diyecek oldu. Kaptan birden doğrularak:

“İnşallah gelecek sefere...” dedi.

“Aman süvari bey... Şaka etme Allah'ını seversen! Portakallar sandığa gireli on beş gün oluyor. On gündür de rıhtımda bekliyor, bu sabah mavnaya yüklettim, nerdeyse gemiye yanaşmıştır!”

Süvari bey gözlerinin kenarından süzülen yaşları elinin tersiyle sildi, yüzünü uzun uzun kaşdı, sonra:

“Osman Yiğit” dedi. “Hatırın için birkaç yüz sandık alırım, ama sintineye koyarım; başka yerim yok!”

“Yapma be kaptan, sintinede portakal gider mi? Sabaha varmadan çürür!”

“Orasına ben karışmam!”

Süvari bunları söyleyerek kalktı, salondan çıktı, yukarıya, kamarasına gitti.

Osman Yiğit başını iki yana sallayarak biraz bekledi, sonra o da acele adımlarla, dışarı fırladı, kumanda köprüsünün merdivenini ıkına sıkına tırmandı. Yukarı varınca ikinci kaptanı orada dolaşır buldu. Onu bir kenara çekerek meseleyi anlattı:

“Hadi kurbanın olayım, şu işi bir düzenine koy... Beni yakmasın...” diye sırtını sıvazladı.

İkinci kaptan:

“Vallahi, ne bileyim!... Bakalım bir kere...” diye süvarinin kamarasına girdi.

Ondan sonra belki yarım saat süren bir pazarlık başladı, ikinci kaptan bir içeri, bir dışarı gidip gelerek bu hayırlı işi yoluna koymaya uğraştı, nihayet navlunu altı kuruş olan portakal sandıklarının yetmişer kuruştan gemiye alınması kararlaştı. Osman Yiğit aşağıya inip acente ve vapur kâtibi ile muameleyi tamamladıktan sonra, sandık başına navlun farkı olan altmış dört kuruştan üç bin sandığın tutarı bin dokuz yüz yirmi lirayı ikinciye teslim etti.

Bu aralık mavna yanaşıp portakal sandıklarını gemiye vermeye başlamıştı. Vinç sabaha kadar işledi. Tayfa İsmail Denizer, yorgunlukla, İstanbullu olan karısından öğrendiği güzel konuşmayı bir yana bırakıp halis Rize şivesiyle etrafına küfürler ediyordu. Kumanda köprüsündeki genç mülazım kaptan, ne yapacağını bilemiyor, denize yuvarlanan iki sandık portakal için aşağıda kıyametler koparan Osman Yiğit'e şaşkın gözle bakıyordu. Sabahın kırağısı üzerlerine yağın güverte yolcuları, ıslak paltolarının yahut yorganlarının altında kımıldıyorlar, öksürüyorlardı. Bir nefer, kaputunu omzuna atmış, yağlı tahtalar üzerine uzanmış yatan bu erkekli, kadınlı, çocuklu kalabalığın üstünden aşarak ayakyoluna varabilmek için uğraşılıyor, ak sakallı, sıska bir herif, yorganını sırtına sarmış cigara içiyordu.

Ön tarafta bir gidip gelme oldu. Bir kampana çaldı, gemi demir alıyordu. Biraz sonra makineler homurdana homurdana işlemeye, bütün tekneyi o garip sıtma nöbetiyle titretmeye başladılar. Vapurun bir gün evvel pek havaya kalkmış gibi duran burnu, bu sefer iyiden iyiye sulara gömülerek,

cenup batıya doğru yöneldi. Kısa kaim bacadan çıkan kara dumanlar, güneşin doğmak üzere olduğu tarafa doğru kıvrım kıvrım uzanıyordu.

O gün öğleden sonra süvari ile ikinci kaptan, ellerinde dürbünleri ile, ikide bir ufukları seyretmeye başladılar. Bu hal ertesi gün, daha ertesi gün de devam etti. Ara sıra çarkçıbaşı da geliyor, o da cenup batıya, cenuba bakıyordu. Hep birden bir şey arıyor, bir şey bekliyor gibiydiler. İki üç kelimele cümlelerle konuşuyorlardı:

“Bir şey var mı?”

“Görünmüyor!”

“Günbatısı karanlık, bir imbat çıkacak gibi!”

“Zannetmem... Bugünlerde lodos beklenir!”

“Olsun da, ne olursa olsun!”

“Ya adamakıllı kötü bir deniz yaparsa?”

“Eh, kısımda ne yazılı ise o olur!”

“Hadi hayırlısı!”

Üçüncü gün, ikinci vakti cenup tarafı kararı. Çarkçıbaşı yine üst güvertedeydi. Hemen kaptanın yanına koştu:

“Hele şükür, lodos geliyor... Allah vere de fazla sert olmasa!” dedi. Bunları söylerken gülümsüyor, yüzünün kaim derisi, kısa kesilmiş kır saçlarının dibine kadar kırışıyordu. Yarım saat kadar sonra, deniz oynamaya, ılık, fakat şiddetli bir rüzgâr direklerde ıslık çalmaya başladı. Geminin iskele

tarafına vuran dalgalar yükselip güverte yolcularını ıslatıyordu. Ellerinde yastıkları, kilimleri, sepetleri, bavulları ile kuytu bir yer bulmaya uğraşan kalabalık, şuraya buraya koşuyordu. Bütün aralıklar ve ambarlar portakal sandıklarıyla dolduğu için yolcuların üstü örtülü bir yer bulabilmeleri pek zordu. Herkes, rüzgârdan, dalgalardan korunabilmek için aksi tarafa yığılıyor, bu yüzden gemi daha çok sancağa yatıyordu. Ortalık adamakıllı karanlıktı. Bir köşede kusan kadınlar, ağlayan çocuklar vardı. Kamara yolcuları da, yemeklerini sofrada bırakmışlar, köşelerine çekilmişlerdi. Ara sıra koridorlarda iki tarafa tutuna tutuna sarhoş gibi yürüyen dağınık saçlı kadınlar görülüyordu.

Çarkçıbaşı ile ikinci kaptan, birinci mevki salonuna gelmişler, yolculara telaşla tavsiyelerde bulunuyorlar, güya kendi kendilerine söyleniyorlarmış gibi:

“Vaziyet fena... Ne halt edeceğiz bilmem... Gemi gemi değil ki!... Yük de fazla... Hep havaleli şeyler...” diyerek adeta panik havası yaratıyorlardı.

İkinci kaptan bir aralık:

“Çarkçı bey!... Avarya yapmazsak, vaziyet tehlikeli galiba!” dedi. Çarkçıbaşı:

“Vallahi bilmem kaptan... Ama bizim makine dairesinde bile ayakta durulmuyor... Süvari beyle avarya için konuşalım!”

Yolcuların yanında yapılan bu münakaşadan sonra ikisi beraber yukarıya, süvariye çıktılar. En havaleli mal olan portakalların denize atılmasına karar verildi, ikinci kaptanın nezareti altında iki yüz elli sandık bordadan aşağıya